

ПРАВОВІ ПИТАННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ НЕДЕРЖАВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дане дослідження присвячено актуальним у теперішніх умовах реформування аграрного сектору економіки України питанням реорганізації недержавних сільськогосподарських підприємств, а саме — проблемам реформування відносин власності на землю в цих підприємствах шляхом здійснення заходів по роздержавленню, паюванню та приватизації їхніх земель.

За радянських часів законодавство допускало існування єдиної форми сільськогосподарських товаровиробників недержавної форми власності — колгоспів. Незважаючи на закріплення в Союзному законодавстві та законодавчих актах УРСР недержавного характеру власності колгоспів, практично вони були повністю одержавлені. Тому із здобуттям Україною незалежності і з початком переходу від адміністративно-командної економіки до ринкової, перед державою постало завдання повернути колгоспам їхню кооперативну природу. В основу реорганізації колишніх колгоспів покладено реформування відносин власності в цих підприємствах. Одне з головних місць при вирішенні цих завдань належить реформуванню відносин власності на землю в сучасних недержавних сільськогосподарських підприємствах (далі — НСП), оскільки в сільському господарстві земля виступає основним засобом виробництва. Аналіз норм чинного законодавства України дає можливість виділити такі етапи реформування відносин власності на землю в НСП: 1) роздержавлення земель НСП; 2) паювання земель НСП; 3) приватизація земель НСП.

Роздержавлення земель НСП полягає у передачі земель сільськогосподарського призначення із власності держави у колективну власність НСП. Ці заходи своїм законодавчим підґрунтям мають норми Земельного кодексу України в редакції від 13 березня 1992 року (статті 5, 17 та ін.), Законів України "Про власність", "Про колективне сільськогосподарське підприємство", Постанови Верховної Ради України щодо проведення земельної реформи в Україні та підзаконні нормативно-правові акти, які детально визначають процедуру роздержавлення земель.

Нині перший етап реформування відносин власності на землю в НСП практично завершений: роздержавлення земель проведено більш ніж у 99,4 % до кількості господарств, землі яких підлягають роздержавленню.

Наступним етапом реформування відносин власності на землю в НСП є паювання переданих у колективну власність земель. Паювання полягає у визначенні розміру земельної частки (паю) в складі цих земель кожного члена підприємства без виділення земельних ділянок у натурі (на місцевості). Воно має на меті забезпечити поступовий та безконфліктний перехід від колективної власності на землю НСП до приватної власності на землю громадян та юридичних осіб у відповідності з вимогами статті 14 Конституції України. Законодавчим підґрунтям паювання земель є Укази Президента України¹, дискусії щодо законності яких постійно ведуться на сторінках преси та наукових робіт. Цей етап реформування відносин власності на землю також майже завершено. Розмір земельних часток (паїв) визначено на 99,7 % території роздержавлених земель, сертифікати на право на земельну частку (пай) видано 6 млн. громадян.

¹ Мова йде про Укази Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва" від 10 листопада 1994 року, "Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємства і організаціям" від 8 серпня 1995 року, "Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян-пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай)" від 15 грудня 1998 року, "Про захист прав власників земельних часток (паїв)" від 21 квітня 1998 року та "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" від 3 грудня 1999 року.

Актуальним питанням залишається практичне здійснення третього етапу реформування відносин власності на землю в НСП — приватизації земель колективної власності. Приватизація земель полягає в передачі земельних ділянок в натурі (на місцевості) у власність осіб, котрі мають право на земельну частку (пай), тобто громадян України та юридичних осіб України. В сучасних умовах потребують свого законодавчого врегулювання питання забезпечення права виходу групі осіб, які виявили бажання реалізувати своє право на земельну частку (пай), та виділення їм земель єдиним масивом. Потребують удосконалення норми чинного законодавства щодо захисту прав членів НСП на земельну част-

ку (пай), оскільки досить часто в практиці трапляються випадки невидачі членам цих підприємств сертифікатів на право на земельну частку (пай) — документа, без якого особа не може розпорядитись своїм правом на земельну частку (пай), трапляються випадки виділення земельних ділянок особам, які виходять із складу членів підприємства, найгіршої якості або далеко розташованих. Відсутні також законодавчі механізми економічної підтримки тих осіб, які прийняли рішення про самостійне господарювання на землі або про створення нових господарських структур (селянських (фермерських) господарств, приватних аграрних підприємств, приватно-орендних підприємств тощо).

Kovalenko T. O.

LEGAL PROBLEMS OF REORGANISATION OF NON-STATE AGRICULTURAL ENTERPRISES

This study is devoted to the burning problems of reorganization of non-state agricultural enterprises under current reform of agrarian sector of Ukrainian economy. Legal problems of reforming of land ownership relations in these enterprises through transferring land in the collective ownership, land sharing and privatization of agricultural land are discussed.